

Kototoiminta tutuksi kolmannella sektorilla

– maahanmuuttajat mukaan kansalaistoimintaan

Sari Hammar-Suutari

MLL
MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Onni löytyy arjesta.

Erityiskiitokset työministeriön erikoissuunnittelija Irma Heikkilä-Paukkoselle yhteistyöstä sekä kannustuksesta kirjasen toteuttamisvaiheessa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Kotoutuva perhe -projekti
Toinen Linja 17, 00530 Helsinki
(09) 3481 1500

mll@mll.fi
www.mll.fi

Kirjoittanut: Sari Hammar-Suutari
Kannen kuva: Tuija Linkola
Muut kuvat: Tuija Linkola, Antero Aaltonen, Timo Korpijärvi

Kirjapaino: Makeprint Oy
2003

Sisältö

Avainkäsitteitä	2
1. Taustaa	6
2. Mikä ihmeen kototoiminta?	8
3. Voitaisiinko meilläkin kokeilla tätä mallia?	10
4. Mitä maahanmuuttaja voi meidän järjestössämme tehdä?	13
5. Kuka ehtii ohjaamaan, kun on muitakin hommia?	15
6. Kototoiminnan käynnistämisen muistilista	17
7. Mistä saamme lisätietoja ja aineistoa maahanmuuttajalle ja itsellemme?	18
Liite 1 <i>Kotoutujan tutustuminen kansalaistoimintaan (60 h)</i>	20
Liite 2 <i>Kototoiminnan seurantalomake</i>	22

Avainkäsitteitä

Kotoutua

Maahanmuuttajien kiinnittymistä (integraatio) uuden asuinmaansa yhteiskuntaan kuvataan Suomessa käsitteellä kotoutua.

Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka yhteiskunta tarjoaa maahanmuuttajalle.

Kotoutuminen

Kotoutuminen on maahanmuuttajan oma osuus kotoutumisprosessissa.

Kotoutuja

Kotoutumisprosessiaan läpikäyvää maahanmuuttajaa kutsutaan kotoutujaksi.

Kotouttamislaki

Kotouttamislaki on laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Laki astui voimaan 1.päivänä toukokuuta 1999 (laki 493/1999, viimeisin muutos 118/2002). Lain piirissä ovat alle kolme vuotta Suomessa kirjoilla olleet maahan-

muuttajat. Lakiin voi tutustua tarkemmin esim. työministeriön kotisivujen kautta osoitteessa www.mol.fi (maahanmuuttoasiat).

Kotouttamisohjelma

Kuntien yhteistyössä työvoima-, sosiaali- ja muiden viranomaisen sekä kansaneläkelaitoksen kanssa laatima suunnitelma maahanmuuttajien kotouttamisesta kunnassa. Ohjelmaan on kirjattu tavoitteet, toimenpiteet ja voimavarat, joiden avulla kotouttaminen kunnassa toteutetaan. Kunnat voivat toimia yhteistyössä keskenään kotouttamisohjelman laatimisessa ja toteuttamisessa.

Kotouttamisohjelmaan liittyy kunnan ja työvoima- ja elinkeinokeskuksen sopimus perusteista, joilla kotouttamista edistäviä toimenpiteitä voidaan rinnastaa työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin.

Kotoutumissuunnitelma

Työvoimatoimistossa työnhakijana olevalla tai sosiaalitoimistosta toimeentulotukea saavalla kotouttamislain piirissä olevalla

maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelma on laadittava viimeistään viiden kuukauden kuluttua johonkin kuntaan asukkaaksi rekisteröinnistä Suomessa, ja se voi olla voimassa kunnes kolme vuotta tulee täyteen tai kunnes kotoutuja saa työpaikan tai aloittaa ammattiin johtavan koulutuksen. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kunnan (sosiaalitoimi), työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Maahanmuuttajan velvollisuutena on osallistua suunnitelmassa sovittuihin toimenpiteisiin.

Kotoutumistuki

Kotoutumisen ajalta maahanmuuttajan toimeentulo turvataan kotoutumistukena maksettavana toimeentulotukena ja/ tai työmarkkinatukena. Kotoutumistukea haetaan KELA:lta, joka maksaa sitä saatuaan lausunnon työvoimatoimistolta/ sosiaalitoimistolta.

Maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä toimenpiteitä

Kotoutumiskoulutus

Kotouttamislain piirissä oleville maahanmuuttajille tarkoitetun kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on edistää ja tukea aikuisten maahanmuuttajien kotoutumista suomalaisen yhteiskuntaan. Koulutukseen sisältyy suomen tai ruotsin kielen opiskelua, arjentaitojen ja elämänhallinnan opettelua, yhteiskuntatietoutta, kulttuurituntemusta sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksien kehittämistä. Työikäisille suunnattu koulutus toteutetaan lähinnä työvoimakoulutuksena ja koulutukseen ohjataan työvoimatoimistojen kautta. Koulutus järjestetään keskimäärin 40 opintoviikon pituisena ja siihen sisältyy yleisten kielitutkintojen mukainen kielitaitotesti.

Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutus on opiskelijalle maksutonta, työhallinnon rahoittamaa koulutusta.

Koulutus on tarkoitettu työttömille työnhakijoille sekä työttömiksi joutuville yli 20 vuotta täytäneille henkilöille. Koulutuksen tavoitteena on antaa valmiuksia työelämän tehtäviin.

Koulutus sisältää useimmiten työharjoittelua. Työvoimakoulu-

tukseen haetaan työvoimatoimiston kautta, joka valitsee opiskelijat. Opiskelijat voivat saada koulutuksen ajalta työmarkkinatukea, joka kotouttamislain piirissä oleville maahanmuuttajille maksetaan kotoutumistukena. Lisäksi opiskelijat saavat ateria- ja matkakustannuksien kattamiseen tarkoitettua ylläpitokorvausta.

Työharjoittelu ja työelämävalmennus

Toimenpiteet on tarkoitettu työtömille työnhakijoille ja niillä pyritään edistämään heidän työhön sijoittumista ja ammattitaitoa.

Työharjoittelu/työelämävalmennus tarjoaa vaihtoehdon uudenlaisten työtehtävien kokeilemiseen ja työhön valmentautumiseen sekä eri ammattien ja työpaikkojen kiinnostavuuden kokeilemiseen. Harjoittelu- tai valmennuspaikan hankinnasta huolehtii työvoimatoimisto. Toimenpiteeseen haluava voi myös itse etsiä paikan, jonka työvoimatoimisto hyväksyy. Harjoittelun tai valmennuksen päivittäinen kesto on 4 – 8 tuntia, enintään 5 päivää viikossa. Valmennus- tai harjoittelukuukausien yhteenlaskettu pituus voi olla enintään 18 kuukautta.

Työharjoittelu on tarkoitettu alle 25-vuotiaille, joilla ei ole ammatillista koulutusta. Työelämävalmennukseen voi osallistua

yli 25-vuotias työnhakija tai alle 25-vuotias, jolla on ammatillinen koulutus. Toimenpiteiden ajalta maksetaan työmarkkinatukea (kotoutumistukea) sekä työelämävalmennuksen osalta ylläpitokorvausta. Työharjoittelun ajalta voidaan maksaa ylläpitokorvausta, jos harjoittelija on ollut yli 500 päivää työttömänä.

Toisen asteen opintoihin valmistava koulutus

Koulutus on tarkoitettu yli 17-vuotiaille, Suomessa pysyvästi asuville maahanmuuttajille, joilla on vähintään auttava suomen kielen taito. Koulutus sisältää suomen kielen ja eri kouluaineiden opetusta, opiskelun ja ammatinvalinnan ohjausta sekä tutustumista suomalaiseen opiskelu- ja työkuultuuriin. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet jatkaa opintojaan toisen asteen oppilaitoksissa. Koulutuksen laajuus on 40 opintoviikkoa. Koulutukseen haetaan suoraan oppilaitoksen tai yhteishaun kautta. Työvoimatoimisto voi rinnastaa koulutuksen kotoutumistoimenpiteeksi, jolloin sen ajalta maksetaan kotoutumistukea ja ylläpitokorvausta.

Työ- ja koulutuskokeilu

Johonkin tiettyyn työhön, ammattiin tai opiskelumahdollisuuteen voi tutustua myös työ- ja koulu-

tuskokeilun avulla. Kokeilujaksot ovat lyhyehköjä ja niiden aikana on mahdollista saada yleiskuva työstä tai koulutuksesta. Työ- ja koulutuskokeiluun sijoitetaan yleensä työvoimatoimiston ammatinvalintapsykologin kautta.

Yhdistelmätuki

Yhdistelmätuki on järjestelmä, jonka avulla työnantaja tuetaan palkkaamaan lisää työntekijöitä palvelukseensa, jos työllistäminen muuten tulisi työnantajalle liian kalliiksi. Yhdistelmätuella voidaan työllistää henkilöitä, joiden työsaanti on jostain syystä tavallista hankalampaa. Yhdistelmätukea voidaan maksaa työnantajalle, joka tekee työ- tai oppisopimuksen sellaisen työnhakijan kanssa, joka on ollut 500 päivää työttömänä ja joka on oikeutettu työmarkkinatukeen.

Työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin rinnastettavat toimenpiteet

Toimenpiteet ovat kotoutumissuunnitelman omaaville maahanmuuttajille tarkoitettua kotouttavaa toimintaa, joka tietyin ehdoin voidaan rinnastaa työvoimakoulutukseen.

Kotokoulutus, jonka järjestäjänä voi olla kunta, vapaa sivistystyö, järjestö tai vastaava taho. Koulutusta koskevat samat sään-

nöt ja edut kuin työvoimakoulutusta. Koulutuksen on edistettävä maahanmuuttajan kotoutumista ja työmarkkinoille tai koulutukseen pääsyä.

Kototoiminta eli työvoimakoulutukseen rinnastettavan koulutuksen ja harjoittelun yhdistelmä. Toimenpide voidaan räätälöidä eri osatoimenpiteistä. Näitä voivat olla opiskelu ja muut vastaavat tehtävät esimerkiksi kansalaisjärjestötyö, vapaaehtoistyö tai muut kotoutumista edistävät toimenpiteet.

Toimenpideyhdistelmästä tulee olla yli puolet opiskelua, jotta se voidaan rinnastaa työvoimakoulutukseen. Tällöin sen ajalta voidaan kotoutujalle maksaa ylläpitokorvausta.

Muu kotouttava toiminta

Kotoutumista edistävää toimintaa, jota ei lueta edellä esitettyihin toimenpiteisiin, kutsutaan muuksi kotouttavaksi toiminnaksi. Se voi olla esimerkiksi muutamana tuntina tai päivänä viikossa tapahtuvaa osallistumista kerhon tai harrasteryhmän toimintaan. Se voi olla myös tutustumista yhdistyksen tai järjestön toimintaan pienellä työpanoksella. Esimerkiksi kotiäidit tai ikääntyvät voivat näin oppia kieltä ja saada sosiaalisia kontakteja.

Myös muu kotouttava toiminta kirjataan maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan.

1. Taustaa

Kotouttamislaki maahanmuuttajien tukena

Suomeen tulevat maahanmuuttajat kuuluvat kolme ensimmäistä vuotta kunnan väestörekisteriin merkittämisestä kotouttamislain piiriin. Lakiin on kirjattu ne toimenpiteet, joiden avulla maahanmuuttajia autetaan kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan ja löytämään keinot selviytyä uudessa asuinympäristössä.

Työ- tai koulutuspaikan löytäminen on useimpien maahanmuuttajien tavoitteena. Kielen ja yhteiskunnan rakenteiden oppiminen vie kuitenkin oman aikansa, eikä esimerkiksi työelämään siirtyminen suju aina kovin nopeasti. Toisaalta on kotoutujia, joille työllistyminen tai kouluttautuminen eivät ole ensisijaisia tavoitteita, mutta hekin tarvitsevat tuekseen erilaisia keinoja helpottamaan sopeutumista uuteen asuinmaahan.

Kansalaistoiminta kotoutumisen edistäjänä ja maahanmuuttajat kolmannen sektorin voimavarana

Palkkatyön tai opiskelun rinnalla

on hyvä olla muitakin vaihtoehtoja, jotka tarjoavat mielekästä tekemistä ja auttavat maahanmuuttajaa kotoutumaan sekä viettämään palkitsevaa ja aktiivista elämää. Kansalaistoiminta voi tarjota mahdollisuuden tavoitteelliseen ja kotoutumista edistävään toimintaan. Yhdessä muiden kanssa toimimalla kotoutuja tutustuu samalla suomalaisen yhteiskunnan rakenteisiin, erilaisiin työyhteisöihin ja työmahdollisuuksiin sekä kolmannen sektorin tarjoamiin vaikutusmahdollisuuksiin.

Monet kansalaisjärjestöt kaipeavat uusia jäseniä mukaan toimintaansa. Aktiivisten vapaaehtoisten keski-ikä nousee tai avainhenkilöiden elämäntilanne muuttuu sellaiseksi, että on aika siirtyä mukaan muunlaiseen puuhaan. Monilla maahanmuuttajilla on taitoja, jotka ovat erittäin hyödyllisiä kansalaistoiminnassa.

Järjestöjen, seurojen ja yhdistysten ei ole kuitenkaan helppoa houkutella maahanmuuttajia jäsenikseen ja aktiivisiksi vapaaehtoisiksi. Vapaaehtoisten hankinta

ei ylipäättään ole ongelmattonta ja maahanmuuttajien kohdalla se saattaa olla useastakin syystä vielä vaikeampaa. Suomalaiseen elämänmenoon tiiviisti kuuluva vapaaehtoisuuden malli on usealle kotoutujalle vieras. Kielivaikeudet ja kulttuurierot saattavat estää maahanmuuttajia osallistumasta kansalaistoimintaan.

Maahanmuuttajat voivat kuitenkin antaa hyvin paljon suomalaiselle kansalaistoiminnalle. Monikulttuurisen vuorovaikutuksen lisääntyminen kolmannella sektorilla tuo uusia tuulia toimintaan ja tutustuttaa suomalaisia ja maahanmuuttajia toisiinsa. Näin lisätään myönteisiä kokemuksia toinen toisistaan ja edistetään suvaitsevaisuutta.

Lisää mahdollisuuksia myös viranomaisille

Myös maahanmuuttajien kanssa toimivat viranomaiset haluavat tarjota asiakkailleen mielekästä tekemistä. Näin varsinkin silloin, jos heillä ei ole juuri sillä hetkellä mahdollista ohjata kotoutujaa työhön, työharjoitteluun/ työelämävalmennukseen tai koulutukseen. Mahdollisuus osallistua maahanmuuttajaa itseään kiinnostavaan kansalaistoimintaan voi parhaimmillaan toimia myös ponnahtuslautana työelämään.

Tämän kirjasen tarkoituksena on antaa esimerkki siitä, kuinka kotoutujien, kolmannen sektorin toimijoiden ja viranomaisten tarpeet voivat kohdata. Kotoutujalle laaditaan ”kototoimintapaketti”, jonka työvoimatoimisto voi hyväksyä rinnasteiseksi toimenpiteeksi. Tähän toimenpiteeseen ovat oikeutettuja kotouttamislain piirissä olevat maahanmuuttajat.

2. Mikä ihmeen kototoiminta?

Toukokuussa 1999 voimaan astuneessa kotouttamislaissa ja siihen liittyvässä säädöksessä rinnastettavat toimenpiteet ovat yksi mahdollisuus edistää maahanmuuttajan kotoutumista. Toimenpiteiden tarkoituksena on tarjota kotoutujalle mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen, jos hänellä ei muuten sillä hetkellä ole tilaisuutta sijoittua työelämään tai ammattiin johtavaan koulutukseen. Rinnasteiseksi toimenpiteeksi katsottava kototoiminta voi koostua monista eri osista, kuten opiskelusta, työharjoittelusta, kansalaisjärjestö- tai vapaaehtoistyöstä sekä muusta kotoutumista edistävaksi katsotusta toiminnasta. Toimenpiteestä yli puolet tulee olla opiskelua tai siihen liittyviä tehtäviä.

Kototoiminta rinnastetaan työvoimakoulutukseen

Käytännössä kototoiminta on toimintaa, joka voidaan työvoimatoimiston päätöksestä rinnastaa työvoimakoulutukseen. Toimenpiteen tulee edistää maahanmuuttajan kotoutumista ja sisältää riit-

tävästi suomen tai ruotsin kielen opiskelua sekä pyrkiä lisäämään maahanmuuttajan tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta.

Kototoiminnalla tulee olla ennalta tiedossa alku ja loppu ja siihen sovelletaan vastaavan työvoimapoliittisen toimenpiteen eli työvoimakoulutuksen sääntöjä. Päätöksen toimenpiteen rinnastavuudesta tekee työvoimatoimisto. Päätös kirjataan osaksi maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaa. Päätös rinnastettavuudesta tulee olla olemassa ennen toimenpiteen aloittamista.

Kuntien laatimissa kotouttamisohjelmissa tulisi olla kirjattuna ne toimijat, joiden toimenpiteitä voidaan rinnastaa työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin tai ainakin ne vaatimukset joita näiltä toimenpiteiltä ja niitä toteuttavilta tahoilta edellytetään.

Kotokoulutusta ja kototoimintaa?

Työvoimakoulutukseen rinnastettavia toimenpiteitä voivat olla kunnan, vapaan sivistystyön, jär-

jestön tai vastaavan tahon järjestämät pelkästään koulutusta sisältävät kokonaisuudet tai eräänlainen koulutuksen ja harjoittelun yhdistelmä, kototoiminta. Mietittäessä kotoutujalle sopivaa toimenpidettä on tärkeää tarkastella näitä vaihtoehtoja aina kotoutujan oimien valmiuksien ja hänen elämäntilanteensa valossa.

Joskus on eduksi, että kotoutuja osallistuu toimintaan, johon sisältyy paljon suomen tai ruotsin kielen opiskelua. Joskus on taas paikallaan vahvistaa kotoutujan sosiaalisia taitoja ja tarjota hänelle harjoittelussa mahdollisuus kanssakäymiseen erilaisten ihmisten

kanssa. Joka tapauksessa kototoiminnankin tulee sisältää yli puolet opiskelua, jotta se voidaan rinnastaa työvoimakoulutukseen.

Nuorille, ammattikoulutusta vaille oleville alle 25-vuotiaille maahanmuuttajille kototoiminta voi olla hyvä vaihtoehto työharjoittelulle. Kototoiminta antaa mahdollisuuden räätälöidä sopiva paketti tukemaan nuoren kotoutujan yksilöllisiä koulutukseen ja työelämäntuntemukseen liittyviä tarpeita. Koska kototoiminta rinnastetaan työvoimakoulutukseen, maksetaan siitä kotoutumistuen lisäksi myös ylläpitokorvausta.

3. Voitaisiinko meilläkin kokeilla tätä mallia? Kotoutuva perhe -projektin kokemuksia

Tässä luvussa kuvataan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kotoutuva perhe – projektin kokemuksia kototoiminnasta ja mallia, jolla sitä on tässä projektissa kokeiltu.

Miten kototoiminta saatiin käyntiin

Kotoutuva perhe -projektin toiminta alkoi elokuussa 2001. Samana syksynä kolme henkilöä aloitti kototoiminnan projektissa. Neljäs kotoutuja tuli mukaan syksyllä 2002. Projektin työntekijät tiesivät kototoiminnasta ennalta jonkin verran, mutta varsinainen kimmoke kokeilun aloittamiseksi tuli työvoimatoimiston maahanmuuttaja-asiakkaita palvelevalta työvoimaneuvojalta. Hän ehdotti kototoimintaa yhdeksi mahdollisuudeksi varsinaisten työharjoittelijoiden ottamisen rinnalle.

Ennen kuin varsinainen koto toiminta käynnistyi, laadittiin kotoutujien kanssa sopiva toimenpidekokonaisuus. Ehdotus annettiin työvoimatoimiston neuvojan arvioitavaksi ja samalla sovittiin toimenpiteen aloituksesta ja kestosta.

Kototoiminnan opiskeluosuudet ovat Kotoutuva perhe –projektissa koostuneet kansainvälisen kohtauspaikan järjestämisestä suomen ja englannin kielen sekä tietotekniikan kursseista, avoimen yliopiston opinnoista sekä projektin järjestämästä kansalaistoiminnan tuntemuksen ohjauksesta.

Kotoutujien tehtävät projektissa

Kototoimintaan kuuluvat harjoittelutehtävät räätälöitiin kotoutujille heidän omien valmiuksien, kotoutumista edistävien tarpeiden ja omien mielenkiinnonkohteiden mukaan. Yksi kotoutujista oli kiinnostunut ATK:sta ja työskenteli mielellään tietokoneiden parissa. Hänestä oli projektille suurta hyötyä, kun hän käänsi ja laati esitteitä, ohjasi kävijöitä ja henkilökuntaa tietokoneiden käytössä sekä selvitti tietokoneisiin liittyviä ongelmatilanteita. Hän osallistui myös projektin teatterikerhon toimintaan teknisten laitteiden käyttäjänä ja huolehti esitysten musiikin tuottamisesta ja esitystilanteiden sujumisesta. Toinen kotoutuja

oli näppärä käsistään ja huolehti projektin toimitilojen kunnossapidosta ja vastasi pienistä korjauksista. Kolmannen kotoutujan tehtävänä oli huolehtia toimitilojen siisteydestä ja keittiötöistä sekä yleisestä viihtyvyydestä. Neljäs taas oli perhetyön ammattilainen, jonka asiantuntemuksen projekti sai käyttöönsä hänen vastatessaan äiti-lapsi – ryhmän toiminnasta ja perheneuvontapisteiden palveluista. Kaikki neljä kotoutujaa osallistuvat projektin toiminnan suunnitteluun yhdessä muun henkilöstön kanssa.

Kototoiminnan kesto ja kotoutujien ohjaaminen

Kototoiminnan kestoksi päätettiin kolmen ensimmäisen kotoutujan kanssa aluksi kolme kuukautta. Tuon jakson päättymisen jälkeen yksi henkilö lähti projektista, kuten oli alun perin sovittu, mutta kahden muun kohdalla kototoimintaa vielä jatkettiin. Toinen heistä jäi vielä kuukaudeksi ja toinen kolmeksi kuukaudeksi. Neljännen kotoutujan kototoiminnan pituudeksi sovittiin kymmenen kuukautta.

Kotoutujien ohjaus järjestettiin projektissa niin, että suunnittelija vastasi heidän alkuperehdytyksestään sekä kansalaistoiminnan ohjauksesta ja projektityöntekijät

käytännön työharjoittelusta.

Kansalaistoiminnan osuutta sisällytettiin toimenpidepaketteihin viisi (5) tuntia viikossa kolmen kuukauden ajan. Osuus koostui harjoitteluprojektiin ja sen taustaorganisaatioon tutustumisesta, tutustumiskäynneistä joihinkin alueen muihin toimijoihin, tiedon hankkimisesta internetin ja kirjallisuuden avulla sekä ohjauskeskusteluista projektin henkilökunnan kanssa (katso liite 1).

Ajatuksia kototoimintakokeilun onnistumisesta

Harjoittelunsa aikana kotoutujat saivat tuntumaa suomalaiseen työ-

elämään ja kansalaistoimintaan. Opiskeluryhmien ja projektissa tehdyn harjoittelun kautta he tutustuivat moniin erilaisiin ihmisiin ja loivat tulevaisuuden kannalta tärkeitä kontakteja. Liikkuessaan itsenäisesti kodin, opiskelupaikkojen ja harjoittelupaikan välillä kotoutujat tutustuivat lisäksi tarkemmin lähiympäristöönsä.

Koulutusta ja harjoittelua yhdistävä kototoiminta oli kokemuksemme mukaan hyvä valinta, koska näin kotoutujat saivat samanaikaisesti kehittää monenlaisia kotoutumisen kannalta tärkeitä taitoja. Esimerkiksi kielitaidon

karttumisen kannalta oli hyvä, että he pystyivät yhdistämään teoriaopetuksen ja kielen käytännön harjoittamisen toimivalla tavalla.

Kotoutuva perhe – projektin kototoimintakokeiluun osallistuneet kotoutujat ovat sittemmin jatkaneet omaa kotoutumispolkuaan menestyksellisesti: Yksi on ammatillisessa koulutuksessa, toinen on oppisopimuskoulutuksessa, kolmas opiskelee ammatilliseen koulutukseen valmistavalla kurssilla ja neljäs on työllistynyt ja suorittaa samalla oman alansa opintoja avoimessa yliopistossa.

4. Mitä maahanmuuttaja voi meidän järjestössä tehdä?

Kototoiminnan tarkoituksena on edistää kotoutumista

Kototoiminnan tulee ensisijaisesti olla maahanmuuttajan kotoutumista edistävää toimintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että kototoiminta rakennetaan maahanmuuttajan tarpeita vastaavaksi, ja hänen tehtävänsäkin muodostuvat tästä lähtökohdasta käsin. Kotoutuja ei siis ole pelkästään ilmainen työntekijä, vaan kototoiminnasta vastaavan tahon tulee olla selvillä tämän toimenpiteen luonteesta ja siihen liittyvistä odotuksista.

Yhdessä kootusta paketista on iloa kaikille osapuolille

Periaatteessa kotoutuja voi osallistua hyvin monenlaisiin tehtäviin toimintojen kunnossapidosta toimistotöihin tai toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Jokaisella henkilöllä on tietenkin omat vahvuusalueensa, joista on hyvä ottaa selvää hyvissä ajoin kototoiminnan sisältöä mietittäessä. Eniten hyötyä toimenpiteestä vastaavalle taholle ja maahanmuuttajalle itselleen on tehtävistä, joissa kotoutuja voi käyttää hyväkseen

omaa ammattitaitoaan ja kehittää sitä edelleen.

Esimerkiksi ATK-taitoinen henkilö voi etsiä tietoja internetistä, tehdä esitteitä ja ilmoituksia sekä mahdollisesti erilaisia käännoستهتviä. Hän voi myös opettaa järjestön tai yhdistyksen henkilökunnalle ja aktiiveille tietokoneen käyttöä. Taitava keittiöihminen voi leipoa ja laittaa ruokaa omaksi ja toisten iloksi ja opettaa oman maansa ruokien valmistusta. Samalla hän ehkä pitää toimitilat siisteinä ja huolehtii kävijöiden viihtymisestä. Jollakin voi puolestaan olla taito tulla toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa. Hän

on kenties tottunut ryhmänvetäjä, joka saa uutta eloa kerhotoimintaan. Maahanmuuttajien joukosta löytyy ammattitaitoisia ihmisiä joka lähtöön – tarvittiin sitten muusikkoo, omakielistä ryhmänohjaajaa, valmentajaa, opettajaa tai vaikka eräopasta.

Työvoimatoimisto päättää rinnastamisesta ja auttaa toiminnan käynnistämisessä

Kun kaikki osapuolet pitävät kototoiminnan tarkoituksen mielessään, voi kototoiminta pitää sisällään hyvin monenlaisia osia. Viime kädessä päätösvalta toimenpidepaketin rinnastettavuudesta on työvoimatoimistolla, jonka maahanmuuttaja-asiakkaita palvelevan neuvojan kanssa on hyvä keskustella jo suunnitelmien alkuvaiheessa. Neuvoja voi myös etsiä kototoimintaan oikeutettuja ehdokkaita haastateltaviksi, jos kiinnostus maahanmuuttajan työpanosta kohtaan on herännyt eikä sopivaa kandidaattia ole vielä tiedossa.

Kototoiminnan seuranta

Kuten työhallinnon toimenpiteitä, myös kototoiminnan kulkua täytyy voida seurata. Seurantaa helpottaa tätä tarkoitusta varten laadittu seurantalomake (katso malliesimerkki liitteestä 2). Lomake voisi toimia niin työvoima-

toimiston, toiminnan järjestävän tahon kuin kotoutujankin apuna kototoiminnan aikana ja dokumenttina toimintaan osallistumisesta sen päättymisen jälkeen.

Kotoutujien monenlaiset taustat

Maahanmuuttajat saapuvat maamme useista eri maista ja useista eri syistä, joten heidän joukossaan on monenlaisen taustan omaavia ihmisiä. Useilla heistä on myös sellaisia taitoja, joita kansalaistoiminnassa tarvitaan. Vaikka kototoimintaan ovat oikeutettuja vain kotouttamislain alaiset eli pääsääntöisesti alle kolme vuotta Suomessa kirjoilla olleet maahanmuuttajat, heidän joukostaan löytyy myös erittäin hyvin suomen tai ruotsin kielen hallitsevia henkilöitä.

Maahanmuuttajien työttömyysprosentti on koko maa mukaan lukien noin 30% (kesäkuu 2002). Monilla alueilla luvut ovat kuitenkin huomattavasti korkeampia. Maahanmuuttajien on usein korkeastakin koulutustaustastaan huolimatta vaikea työllistyä ja sijoittua suomalaiseen työelämään. Tämänkin vuoksi monia erittäin innostuneita, lahjakkaita, päteviä ja ammattitaitoisia kotoutujia voi löytää täydentämään omaa osaamista myös kolmannelle sektorille eli järjestöjen, yhdistysten, seurojen jne. käyttöön.

5. Kuka ehtii ohjaamaan, kun on muitakin hommia?

Joissain tapauksissa työnantajat puhumattakaan vapaaehtoisista, epäilevät työharjoittelijan ottamista, koska ajatellaan sen tuovan lähinnä lisävaivaa. Sama koskee varmasti kototoimintaan oikeutettua maahanmuuttajaa. Onhan tässä tapauksessa vielä mahdollista törmätä kielivaikeuksiin tai erilaisten kulttuurien kohtaamisesta aiheutuviin hankaliin tilanteisiin.

Yhteistyö ja ohjaustarpeen ennakoiminen helpottavat toiminnan toteuttamista

Uuden työntekijän, harjoittelijan, opiskelijan tai kotoutujan tuleminen työyhteisöön aiheuttaa aina jonkin verran muutoksia rutiineihin. On hyvä muistaa, että aivan ilman ohjausta uuden ihmisen on miltei mahdoton sopeutua joukkoon tai oppia hänelle tarkoitettuja tehtäviä.

Suuri vaikutus on tietysti sillä, miten suuresta tai pienestä järjestöstä tai yhdistyksestä on kyse ja miten monta henkilöä ohjaukseen on käytettävissä. Aina on kuitenkin mahdollista etsiä kumppaneita,

joiden kanssa yhdessä voi räätälöidä sopivan toimenpidepaketin ja jakaa ohjausvastuuta. Koska kototoimintaan sisältyy aina yli puolet koulutusta, viettää kotoutuja suuren osan ajastaan muualla kuin harjoittelupaikallaan. Näin ohjausta ei tarvitse olla koko ajan saatavilla. Kotoutuva perhe –projektissa kototoimintaan sisällytettiin kansalaistoiminnan ohjausta, josta kerrotaan tarkemmin kirjan luvussa 3 sekä liitteessä 1.

Yksi hyvä vaihtoehto voi olla vertaisohjauksen hyödyntäminen. Järjestävällä taholla on ehkä mahdollista työllistää esimerkiksi yhdistelmätuella jo pidempään Suomessa asunut maahanmuuttaja, joka voi opastaa kotoutujaa ja käyttää näin omia kokemuksiaan myöhemmin muuttaneen tukemiseksi.

Ohjaus vahvistaa kotoutujan tietoisuutta ympäröivästä yhteiskunnasta

Ohjauksen vaatima aika saattaa vaihdella paljonkin sen mukaan, millaisia tehtäviä kototoiminta sisältää. Luonnollisesti myös persoonal-

lisuustekijät sekä henkilön kielitaito ja yhteiskuntarakenteiden tuntemus vaikuttavat ohjaustarpeeseen.

Alkuun pääsyn jälkeen ohjauksen vaatima aika vähenee ja useimmat kotoutujat suoriutuvat hyvin itsenäisesti heille kuuluvista tehtävistä. Mitä pidemmästä harjoittelujajasta on kyse, sitä tärkeämpää on aika ajoin tarkistaa kotoutujan valmiuksien ja hänen tehtäviensä vastaavuus sekä se, edistääkö toiminta edelleen hänen kotoutumistaan toivotulla tavalla.

Kotoutujan ohjauksen tulee olla luonteeltaan sellaista, että hänen tietoisuutensa suomalaisesta yhteiskunnasta vahvistuu ja että hän samalla saa mahdollisimman hyvän kuvan työskentely-ympäristöstään. Tutustuessaan harjoittelunsa kautta suomalaiseen kansalaistoimintaan hän tietää jatkossa paremmin, mistä voi löytyä mie-

lekästä tekemistä hänelle itselleen, hänen perheenjäsenille tai hänen ystävilleen. Mahdollisesti hän tai hänen läheisensä innostuvat vapaaehtois- tai kerhotoiminnasta. Näin kototoiminnan vaikutus näkyy varsinaisen toimenpiteen päättymisen jälkeenkin.

Maahanmuuttajat tuovat uusia tuulia kansalaistoimintaan

Kototoiminnasta vastaavat tahot eivät jää pelkästään antaviksi osapuoliksi tukiessaan maahanmuuttajan kotoutumisprosessia. Kotoutujat antavat paitsi työpanoksensa myös uudenlaista näkökulmaa yhdessä tehtävään työhön kolmannella sektorilla.

Maahanmuuttajilla on kokemusta erilaisesta työ- ja kansalaistoimintakulttuurista ja heillä saattaa olla monia hyviä ideoita toteutettavaksi myös täällä Suomessa.

6. Kototoiminnan käynnistämisen muistilista

Kun olette päättäneet kokeilla kototoimintaa järjestössänne tai yhdistyksessänne, saatte vietyä asiaa eteenpäin esimerkiksi seuraavan muistilistan avulla:

- Muistakaa, että kototoiminta on tarkoitettu maahanmuuttajan kotoutumista edistäväksi toiminnaksi.
- Miettikää valmiiksi, millaisia tehtäviä teillä on tarjota kotoutujalle ja kuka toimii toiminnan vastuuhenkilönä.
- Miettikää, kuka (ketkä) toimii kotoutujan perehdyttäjänä ja ohjaajana.
- Ottakaa yhteyttä työvoimatoimistoon ja jutelkaa suunnitelmastanne maahanmuuttaja-asiakkaita palvelevan työvoimaneuvojan kanssa. Häneltä voitte kysyä lisätietoja työhallinnon toimenpiteistä ja niihin liittyvistä säännöistä. Työvoimaneuvoja tietää myös, miten paikkakuntanne työvoimatoimistossa menetellään kototoiminnan käytännön järjestelyjen hoitamisessa. Häneltä saatte apua myös kototoimintaan oikeutettujen ehdokkaiden etsimisessä.

- Kutsukaa ehdokkaat haastateluun ja haastatelkaa heidät huolellisesti.
- Kun sopiva henkilö on löytynyt, suunnitelkaa yhdessä hänen kanssaan sopiva kokonaisuus kototoiminnan sisällöksi ja päätäkää toimenpiteen pituus.
- Ilmoittakaa työvoimaneuvojalle suunnitelmanne kototoiminnan sisällöstä ja pituudesta. Työvoimatoimistossa tehdään sitten päätös siitä, voidaanko suunnitelmanne rinnastaa työvoimakoulutukseen.
- Kun olette saaneet myönteisen rinnastamispäätöksen, aloittakaa kototoiminta kunnollisella tehtäviin perehdyttämisellä ja varatkaa alussa runsaasti aikaa kotoutujan ohjaamiseen.

Kun kototoiminta on lähtenyt käyntiin, on hyvä muistaa aika ajoin tarkistaa kotoutujan valmiuksien ja hänen tehtäviensä vastaavuus. Säännölliset keskustelut selvittävät kaikille osapuolille sen, missä mennään ja tarvitseeko harjoittelun sisältöä kenties hioa.

7. Mistä saamme lisätietoja ja aineistoa maahanmuuttajalle ja itsellemme?

Tähän lukuun on koottu joitakin vinkkejä siitä, mistä löytyy lisää tietoa kototoiminnasta, työhallinnon toimenpiteistä, kansalaistoiminnasta, maahanmuuttajista tai monikulttuurisuudesta. Toivottavasti tämä kirjanen herättää kiinnostuksenne kototoimintaa kohtaan ja innostaa yhteisöänne tarjoamaan maahanmuuttajalle mahdollisuuden tutustua kauttanne suomalaisen kansalaistoimintaan – ja löytämään omakohtaisesti sen tuomat monet mahdollisuudet!

- Työhallinnon kotisivu www.mol.fi - tietoa toimenpiteistä, aineistoa maahanmuuttaja-asioista, linkkejä monikulttuurisuutta käsitteleville sivustoille
- Monikulttuurinen kanava www.monika.st
- Rasmus (rasismin ja muukalaispelon vastainen verkosto) www.rasmus.fi/
- Opintotoiminnan keskusliitto www.okry.fi - mm. kirjallisuutta yhdistystoiminnasta
- Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto www.stkl.fi - julkaisuja ja tietoa kansalaistoiminnasta
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto www.mll.fi - linkkikirjasto (mm. harrastustoiminta)
- Linkkiopas www.suomi24.fi - vapaaehtoistyö, hyväntekeväisyys, järjestöt
- Hakupalvelu www.suomi.fi - esim. kulttuuri ja vapaa-aika

LIITE 1

Kotoutujan tutustuminen kansalaistoimintaan (60 h)

Sisältö:

- henkilökohtainen ohjaus esim. keskustelut kototoiminnan ohjaajan kanssa seuraavista teemoista: kansalaistoiminta Suomessa, vapaaehtoistyö, miksi kansalaistoimintaan osallistuminen kannattaa jne.
- tutustuminen vierailuin yhdistysten, järjestöjen ja seurojen toimintaan (neljä vierailua)
- itsenäinen opiskelu esim. kirjallisuus ja internet
- kotoutujan tekemä kirjallinen esitys valitsemastaan vierailukohteesta

Kototoiminnan kokonaiskesto vaikuttaa siihen kuinka tiiviiksi kansalaistoiminnan tutustumispaketti kannattaa suunnitella. Seuraavassa esimerkissä kototoiminnan kesto on kolme kuukautta (n. 12 viikkoa) ja siihen sisältyy kansalaistoimintaan tutustumista 5 h viikossa.

Viikko 1

Kototoiminnan alussa on hyvä käyttää paljon aikaa kotoutujan henkilökohtaiseen ohjaukseen ja käydä läpi kansalaistoimintaan

liittyviä perusasioita. Samalla ohjaaja voi kartoittaa kotoutujan kiinnostuksen kohteita ja valmiuksia itsenäiseen tiedonhakuun.

Viikko 2

Toisella viikolla keskitytään tarkempaan tutustumiseen kototoiminnan järjestäjän omaan taustajärjestöön. Käydään läpi saatavilla oleva materiaali (esitteet, internet), tavoitteet, organisaatio, toimintamuodot, jäsenten määrä, historia jne.

Viikko 3

Kototoiminnan alkupuolella voidaan tutustua yhdessä internetin kansalaistoimintaa esitteleviin sivustoihin sekä muuhun itseopiskelumateriaaliin, jota kotoutuja voi myöhemmin itsenäisesti hyödyntää. Tässä vaiheessa voi myös tutustua jonkun/joidenkin muiden järjestöjen toimintaan tulevia vierailuja varten.

Viikko 4

Ensimmäisen kototoimintakuukauden lopussa kotoutuja on jo tutustunut omiin tehtäviinsä ja saanut jonkin verran teoreettista tietoa kansalaistoiminnasta. Nyt hän voi olla valmis tekemään ensimmäisen vierailun kototoimintapaikan ulkopuoliseen kohteeseen. Vierailun jälkeen on hyvä käydä

palautekeskustelu ja käydä yhdessä läpi vierailun anti sekä varmistaa, että kotoutuja on ymmärtänyt vierailun aikana esille tulleet asiat.

Viikko 5

Vierailun jälkeen kotoutujan on helpompi tutustua kirjalliseen materiaaliin ja oppia pikkuhiljaa hahmottamaan kansalaistoiminnan sijoittumista suomalaisen yhteiskunnan rakenteisiin. Materiaaleista on hyvä aina keskustella vielä niihin perehtymisen jälkeen ohjauskeskustelun yhteydessä.

Viikko 6

Kototoiminnan puolivälissä voisi olla toisen vierailun aika. Kotoutujan tulisi itse voida vaikuttaa vierailukohteiden valintaan. Hyvä olisi kuitenkin valita keskenään erilaisia kohteita. Vierailun jälkeen on taas palautekeskustelu paikallaan.

Viikko 7

Kotoutujan on hyvä kerätä aineistoa kototoiminnan loppupuolelle sijoitettavaa, jotain vierailukohdetta kuvaavaa kirjallista esitystään varten. Tässä vaiheessa hän pystyy todennäköisesti jo itsenäiseen työskentelyyn ja voi hyödyntää erilaista materiaalia työnsä tukena. Ohjauskeskustelussa voidaan käydä yhdessä läpi kirjalliseen esitykseen liittyviä ohjeita.

Viikko 8

Kolmas vierailu ja sen jälkeinen palautekeskustelu.

Viikko 9

Neljäs vierailu ja sen jälkeinen palautekeskustelu.

Viikko 10

Kirjallisen esityksen valmistelua ja ohjauskeskustelu. Kansalaistoiminnan kokonaiskentän hahmottamiseen liittyvien asioiden läpikäymistä.

Viikko 11

Kirjallisen esityksen esitleminen ja siihen liittyvä palautekeskustelu.

Viikko 12

Yhteenveto kansalaistoimintaan tutustuttavasta kokonaisuudesta. Jakson arviointia kaikkien osapuolten näkökulmista.

LIITE 2

Kototoiminnan seurantalomake

Järjestävä taho: _____

Kotoutuja (nimi, henkilötunnuksen alkuosa): _____

Kototoiminnan ohjaaja: _____

Kototoiminnan aika: _____

Kototoimintaan liittyvät tehtävät: _____

1. opiskelu _____

2. harjoittelu _____

1. Tehtäviin perehdyttäminen

päivämäärä	aihe	perehdyttäjä

2. Ohjauskeskustelut

päivämäärä	aihe	harjoittelija	ohjaaja

3. Vierailut

päivämäärä	vierailukohde	vierailun vahvistus

4. Kototoimintaan liittyvät opinnot

kurssin nimi	kurssi kesto	opettajan vahvistus

5. Muita kototoiminnan aikana esille tulleita asioita

6. Arvio kototoiminnasta

Ohjaaja: _____

Kotoutuja: _____

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitukset:

kotoutuja

ohjaaja

Kädessäsi on kirjanen, joka on tarkoitettu maahanmuuttajien kotoutumisesta kiinnostuneille tahoille. Erityisesti kirjanen soveltuu kaikille aktiivisille ihmisille, jotka toimivat monenlaisissa järjestöissä, yhdistyksissä ja seuroissa.

Kirjanen esittelee kototoimintaa eli maahanmuuttajien kotoutumista auttavaa, opintoja ja työharjoittelua yhdistävää toimintaa. Kototoiminta on työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin rinnastettava toimenpide. Kirjasessa kuvattu kototoiminnan malli perustuu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kotoutuva perhe -projektin kokemuksiin.

Toivottavasti kirjanen herättää ajatuksia ja ideoita. Ehkäpä haluatte kokeilla kototoimintaa ja tarjota yhdelle tai useammalle maahanmuuttajalle mahdollisuuden tutustua uuden asuinmaan elämänmenoon tämän mallin avulla.

Kirjasen toteuttamiseen on osallistunut työministeriö.

